

Åsa Melldahl sätter upp *Trettondagsafton*

– Jag älskar den här förvirringen som man som publik får i huvudet på slutet

Åsa Melldahl sätter upp *Trettondagsafton* på Kungliga Dramatiska Teatern, med premiären 5 februari. Jag träffar henne för en första intervju den 3 november, två veckor innan kollationering. Hon berättar att hon fick förfrågan om att sätta upp en Shakespearepjäs här i mars.

– Jag sneglade på repertoaren i Sverige och tyckte att man behövde en fin komedi. Så jag läste hektiskt i några dagar och tittade på en lista över tillgängliga skådespelare. Allt passade bra in på *Trettondagsafton*, och eftersom det är världens bästa pjäs, föreslog jag den.

– Det är en ensemblepjäs med många starka karaktärer och en blandning mellan högt och lågt. Och jag älskar den här förvirringen som man som publik får i huvudet på slutet. Man vet ju att tvillingarna Viola och Sebastian spelas av två skådespelare som fått hjälp av mask och smink att se lika ut. Men det är ändå lika fascinerande när de äntligen möts: ”Ja där är du – min andra hälft!”

ÅSA MELLDAHL PEKAR PÅ ATT DET egentligen är hertig Orsino och grevinnan Olivia som är kontrahenterna i pjäsen:

– I första scenen etableras Orsino och hans kärlekslängtan, Men Olivia, som han säger sig längta efter, är inte den han får. Olivia, som inte vill ha någon, blir överraskad av den plötsliga kärleken till Viola. Som hon tror är Cesario. Sedan gifter hon sig med Sebastian – som hon tror är Cesario. Mot slutet sammansmälter Viola och Sebastian och blir åter något helt. Men delar på sig igen – och gör Orsino och Olivia hela.

Trettondagsafton är Åsa Melldahls första Shakespeareuppsättning. Sommaren 2013 regisserade hon dock Benjamin Brittens operaversion av *En midsommarnattsdröm*, på Läckö slott, och hon har också iscensatt Reichardts operaversion av *Stormen*. Men hon säger att hon är ”soul mate” med

Åsa Melldahl. Foto: Kent Hägglund

Shakespeare, och hon vet precis när hon blev det:

– Det var när jag såg Peter Oskarsons uppsättning av *Hamlet* i Gävle 1990 – den som kallades *Amledo*. Jag hade sett Laurence Oliviers film när jag var liten, och hade fortfarande en barnlig uppfattning om pjäsen: ”Jaja, alla dör på slutet!”. När Fortinbras dundrade in så blev det där plötsligt sant. Jag fick insikten att alla faktiskt dog. Och blev så oerhört tagen av det. Och hamnade i en gråt som nästan inte kunde sluta.

– Delvis kanske det hängde ihop med att min son var sex år då, och Thomas di Leva spelade *Hamlet* som om prinsen vore en sexåring. Men sedan dess har jag haft Shakespeare nära hjärtat. Han psykologiserar aldrig. Han låter sina karaktärer tampas med varandra om existentiella frågor. Han väjer inte för krav på logik, eller för att det ska finnas någon godhet som segrar.

ÅSA MELLDAHL SÄGER ATT KANSKE var det till exempel earlen av Oxford som skrev pjäserna. Möjligen tillsammans med skådespelare:

– Det finns en sådan oerhörd bildning i pjäserna. Det känns otroligt att de skulle ha kunnat skrivas av en hantverkerson från en landsortsstad.

Under sina förberedelser har Melldahl upptäckt att *Trettondagsafton* är starkt färgad av de religiösa motsättningarna i England under sent 1500-tal och tidigt 1600-tal.

– Maria och Tobias skyller Malvolio för att vara puritan. Det var en stark rörelse med många anhängare och en del makt. Och det förekom många uppgörelser mellan anglikanska kyrkan och andra reformationsinriktningar å den ena sidan, och katoliker å den andra. Där förekom förföljelser, tortyr och avrättningar på religiös grund. Som ledde till sorg, bitterhet och förstås (skratt) satir.

– 1603 – två år efter att *Trettondagsafton* haft premiär – blev James I kung över England. Företrädare för puritanerna uppvaktade honom då med en lista på krav. På andra eller tredje plats stod ”avskaffande av julen”, det hängde ihop med deras strävan efter renhet. I Bibeln står inget om någon jul.

En del kritiker – och teatermännskor – har hävdad att pjäsens titel inte ha med innehållet att göra. En teori är att den kanske hade premiär den här dagen, och fick sitt namn efter det. Åsa Melldahl har hittat en annan förklaring:

– Det fanns ett slags karnevalsfrände kring trettonhelgen, en kvarleva från den katolska tiden. När Andreas säger ”Ja, jag är en konstig person, jag tycker om maskerader och karnevaler”, så är det inte bara lattjolajban. Utan det har att göra med motsättningar mellan det anglikanska och det gamla katolska kyrkoåret. En annan anspelning är när Andreas säger ”Jag tycker väldigt mycket om kött”. Och när Tobias säger till Malvolio: ”Bara för att du är ett dygdemonster, ska det inte få finnas tårtor och öl?”

– När Malvolio har blivit kränkt och utsläppt igen. Då säger han att ”Jag ska hämnas”. Det är ingenting annat än den järnrörsfilosofi som alla lättkränkta extremister ägnar sig åt.

NÄSTA SAMTAL MED ÅSA MELLDAHL sker per telefon 1 december. Det har gått två veckor sedan kollationeringen, då hon träffade sin ensemble.

– Den är ju en vattendelare. Innan är det produktionsteamet som är i fokus. Vi skaffar oss en uppfattning om vad pjäsen handlar om, vi bestämmer ramarna med scenografi, kläder, musik, med mera. Ju öppnare dessa ramar är, desto mer påverkan kan sedan skådespelarna få – men det kan också bli spretigare.

– I *Trettondagsafton* har vi tretton skådespelare, två statister och tre musiker. Jag har jobbat med några av skådespelarna på Radioteatern och med någon på scen. Men jag känner inte hela gruppen, vet inte vad alla klarar av eller tycker är fruktbart. Därför tyckte jag det var bra med en formidé som inte var alltför låst.

DET MESTA AV TIDEN EFTER kollationeringen har gått åt till att läsa pjästexten noga.

– Framåt och bakåt! Vi har kollat översättningen noga, och ställt frågan ”Förstår jag verkligen det här?” Shakespeare använder många samtida referenser, som publik idag inte förstår. I många fall kan man behålla dem, men alla i ensemblen måste fatta vad replikerna betyder.

– Ibland har vi provat uppe på golvet: ”Du kommer därifrån och du kommer därifrån!”. Och så ser vi vad som händer. Vi har också jobbat mycket med status. Vem i pjäsen kan slå ihjäl vem? Sådant togs också upp under förberedelserna, men det blir mycket tydligare för mig nu, när jag börjat jobba med skådespelarna.

ÅSA MELLDAHL FRAMHÅLLER ATT *Trettondagsafton* handlar om två hov, Orsinos och Olivias:

– Hans är ur led för att det är så sterilt manligt och ensidigt. Hennes för att det är så kvinnligt. Det saknar manligt överhuvud – där finns ingen pappa, ingen bror. Tobias som skulle kunnat träda i deras ställe där, är en suput.

– När vi första gången ser in i Olivias hov märker vi att tjänstefolket –

Åsa Melldahl och Per Mattsson (som spelar Tobias Rap). Foto: Kent Hägglund

alltså Maria och Malvolio – har tagit över där. De har liksom tagit bestämmelserna över sina ”betters”, de som står över dem i hierarkin.

I ARBETET MED SKÅDESPELARNA HAR Melldahl insett att förloppet i pjäsen är mycket våldsammare och involverar fler personer än hon fattat tidigare.

– Det blir dåraktigare och dåraktigare. Olivia, som inte vill ha någon man, försöker förföra Cesario – en faktas med Cesario. Istället hamnar han och Tobias i strid med Antonio, som tror sig försvara Sebastian. Malvolio – som kanske är den mest intelligenta personen i pjäsen – sätts i dårkista och mästras av narren. Förklädd till dåraktig präst.

– Fjärde akten mynnar ut i kaos. Alla har nått botten. Alla har slagit huvudet i stenen. För mig hänger det här ihop med att alla de här

karak-tärerna är präglade av var sin dödssynd, som de är besatta av. Men så kommer femte akten, med en ny vind som blåser. Allt ordnar upp sig och den patriarkala ordningen återställs. Men... inte i full harmoni. Här finns kvar trasighet och sårade själar. Det är det gör *Trettondagsafton* så fantastiskt mångdimensionell!

Intervju: Kent Hägglund

PRODUKTIONSTEAM

Lars Huldén – översättning
Bengt Gomer – scenografi och ljus.
Lena Lindgren – kostym
Sara Larsson Fryxell – koreograf
Janne Tavarez – musik
Sven Hugo Persson – dramaturg

SKÅDESPELARE

Jacob Ericksson – Orsino. Sofia Pekkari – Viola. Rasmus Luthander – Sebastian. Filip Alexanderson – Antonio. Alexandra Rapaport – Olivia. Jennie Silfverhjelms – Maria. Per Mattsson – Tobias Rap. Andreas T Olsson – Andreas Bleek af Noosen. Johan Rabaeus – Malvolio. Lindy Larsson – Narren/ Kaptenen. Bengt CW Carlsson – Fabian.
+ Rolf Skoglund och Sten-Johan Hedman

Sofia Pekkari som Viola och Lindy Larsson som Narren. Foto: Sören Vilks